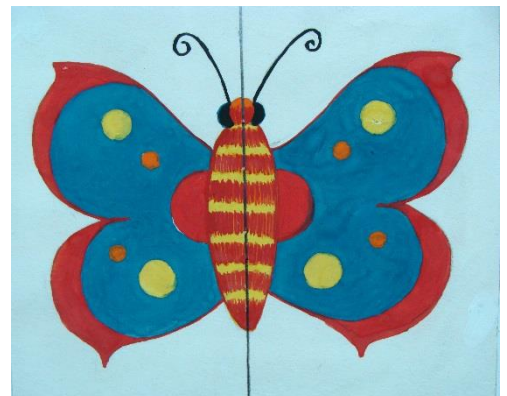

3.2. Симметрия.

Тасвирий санъатда симметрия теварак-атроф реал муҳитида шаклларнинг симметрия тузулишига кўзимиз тушади. Шаклнинг ўнг ва чап томонлари бир хиллигини, уй буюмлар, барглар, мевалар, шунингдек, одам қоматида ҳам симметрик тузилганлиги (симметрия) ҳақида тушунча беради. Симметрияни табиатда ҳам, ҳар хил санъат турларида ҳам кузатиш мумкин. Композицияда симметрия ҳосил қилиш учун унинг қисмлари, туси, ранги ва шакли тенглигига асосланади. Бу ҳолатда шаклнинг ўртасидан ўтган икки қисмга бўлувчи ўқ чизиғидан бир томони иккинчи томонига кўзгудаги аксидек ўхшаш ва тенг бўлади. (10 а - расм)

Симметрия орнамент (нақш)лар тузулишида энг кўп учрайди ва ўзгача гўзаллик касб этади

Симметрик шакл аниқ марказга эга бўлади. Одатда у картина текислиги (тасвир)нинг геометрик марказига тўғри келади. Агар кўриш нуқтаси марказдан четда бўлиб ёки тасвир диагонал бўйлаб жойлаштирилса, композиция динамик (ҳаракатчан) бўлади ва идеал тенглик бузилади.

10 а - расм. Қапалакдаги симметрия.

Композицияда симметрия картинани икки қисмга бўлувчи ўқ чизиғини ўтказсак симметрия чизиғини ўтказган бўламиз. Бу чизиқ картинани икки қисмга бўлсада, бу ҳолат кузгу симметрияси бўлмаслиги ҳам мумкин. Аксинча шакллар, қиёфалар нигоҳимизда икки томонда такрорланиши мумкин. Бунда икки томон шакллари, ранглари, тус ҳолатлари билан тенглик сақланган бўлиб, *нигоҳий симметрияни* ҳосил қилади. Симметрияли композициясида кўп ҳолларда марказга интилиб умумлаштирилганини кўриш мумкин.

“Учовлон” иконасида симметрия кузгудагидек такрорланмасада, қўл ва қомат ўтириш ички ҳолатлари, маъно мазмунан марказга қаратилган. Ўртадаги ва икки четдаги қоматлар марказий симметриядан бироз четлатилган. Эркин симметрия орқасида шакл ва мазмун симметрияси бўлсада *асимметрия* каби қараш мумкин. Икки томонни мувозанатини умумлаштириб турувчи қиёфалар бирлаштирувчи кучга эга.

Симметрия қоидаларидан рассомлар фойдаланиб, кўп қоматли композициялар яратганлар. Уйғониш даври рассомлари симметрия қоидаларига катта эътибор бериб дастгоҳли рангтасвир асари яратганлар. Италияда юқори Уйғониш даври рассомлари композицияда катта муваффақиятларга эришган. Масалан, Леонардо да Винчи «Анна билан Мария ва чақалоқ Христос» асарида уч қоматни жойлаштиришда учбурчакдан фойдаланган.

Леонардо да Винчи «Сирли оқшом» асаридаги композиция тузилишини ҳам симметрия дейиш мумкин. (*9а - расмга қаранг*).